

ЧАС ДУРНІВ, ГЛУПАКІВ І ГЕРОЇВ...

З історії відомо, що в епоху радикальних змін, у перехідні періоди різко збільшується число різноманітних аферистів, авантюристів, пройдисвітів, усіяких дурнів, котрі потрапляють у владні структури, відтак починають адаптовувати зовнішнє середовище до своїх потреб. Коли при владі розумний злочинець – це одне, коли дурень – справа зовсім інша.

Дурні й глупаки гірші від ворогів. Розумний, сильний ворог – це честь, це подарунок долі. З розумним ліпше згубити, ніж з дурнем знайти...

У широкому сенсі дурень – це людина, яка не може логічно пояснити чи обґрунтувати своєї думки чи дії. «Дурень – розумово обмежена, тупа людина», – читаємо у «Словнику української мови».

«З дурнем складніше. Він суспільний продукт... – резюмував знаменитий італійський письменник і вчений Умберто Еко у своєму романі «Маятник Фуко». – На дурнів великий попит, особливо у світському товаристві... Дурний – найпідступніший з усіх типів. Дурня впізнають з першого погляду... Дуже складно розпізнати глупака. Глупак може навіть одержати Нобелівську премію... Глупота оточує нас зусібіч... Уся історія логіки зводиться до пошуків такого визначення глупоти, з яким ми могли б погодитися».

1494 року у швейцарському місті Базелі побачила світ сатирична поема німецького вченого Себастьяна Бранта «Корабель дурнів», у якій він зумів спорядити й відіслати судно з дурнями з усього світу в країну Наррагонію-Дурляндію. Згодом з'являється «Похвала глупоті» Еразма Роттердамського, «Оперування дурнів» Ганса Сакса, «Закляття дурнів» і «Луг дурнів» Томаса Мурнера... 1962 року побачив світ «Корабель блазнів» Кетрін Елен Портер. Воювали з дурнями і Григорій Сковорода й Іван Котляревський...

Отже, впливає однозначний висновок: у всі часи дурнів не бракувало. Кожен із нас у своєму житті мав справу з цими мутантами гомо сапієнса, але не завжди голос відсилав їх за адресою. Можливо, через те, що Біблія застерігає: той, хто скаже на брата свого «рака», підпадає геєні огненній?

Вже нині, знаючи про існування цього різновиду гомо сапієнса, науковці в усіх складних технологіях і конструкціях обов'язково ставлять запобіжну систему – «захист від дурнів».

Коли в обивателя глупота дримає на рівні підсвідомості, то це нікого не страшить. Дурень і невіглас у побуті – це півбіди: спілкування з ним коштує лише зіпсованого настрою. Проблеми починаються тоді, коли ніким і нічим не стримувана агресивна дурість виявляється у вчинках людей, котрі можуть впливати на хід історії.

Дурнів не меншає. Сучасних. Вітчизняних. Попри інтернет, смартфони, ком'ютери, мобільки. Попри війну. Дурням не потрібна правда, котра їм не до вподоби. Тож постає питання: що робити з натовпом невігласів, людей не думачих, не мислячих, безапеляційних, які завжди щиро переконані, що у всьому мають рацію.

Тотальний розквіт «обломовщини», неохайності, неакуратності, аморальності, хабарництва, дурисвітства й глупоти в нинішній незалежній Україні не може не приголомшувати. Бо за всім цим – конкретні люди. Коли глупота дримає десь у підсвідомості обивателя, то цей факт нікого не лякає. У політиці проблема людської глупоти значно складніша. Тут дурість дуже легко може перейти в зраду національних інтересів. Дехто з можновладців може навіть спеціально «клеїти дурня», аби приховати свої істинні наміри.

«Мислення багатьох наших парламентаріїв, по-моєму, перебуває десь на рівні початку минулого століття. У декого в голові просто порожнеча. Інтриги, чвари, боротьба за владу... Ніби діти грають у війну: всі хочуть бути генералами, і лише найменший хлопчик стає солдатом...» (Станіслав Лем. «Глупота як рушійна сила історії»).

Коли під час свого єгипетського походу Наполеон Бонапарт перед початком однієї з битв у пустелі наказав солдатам: «Ослів і вчених досередини!», то це означало лише одне – зберегти носіїв інтелекту й транспорт. У нас багато хто з нинішніх бюрократичних мужів такий наказ сприйняв би як ототожнення розуму та неучтва. На такі невеселі роздуми наводять публічні виступи та ініціативи багатьох українських урядовців і народних депутатів.

Так, нещодавно депутатка від «Слуги народу», заступниця голови парламентського комітету з питань нацбезпеки, оборони та розвідки Мар'яна Безугла ініціювала «соціальне опитування», в якому були питання типу: «Чи бажаєте ви, щоб нардепи поточного скликання Верховної Ради сиділи у в'язниці?»; «Чи бажаєте ви народним депутатам смерті?»

Чи треба щось коментувати?

Члени сотень партій, що з'явилися на політичній мапі України, щиро переконані, що саме вони володіють монополією на істину. Мимоволі постає питання: чи такий уже непомильний народ у виборі найдостойніших, кращих із кращих з багатомільйонного загалу? Либонь, що ні. Коли популісти й демагоги різних мастей починають апелювати до так званого розуму народу, то мимоволі в пам'яті зринають обличчя багатьох народних депутатів України. Обличчя – це ж бо віддзеркалення душі людської. Чому народ довірявся людям із такими обличчями, повірив їхнім щедрим обіцянкам?

Про те, що «народ мудрий і у всьому розбереться», постійно наголошують у школах й вишах, люблять апелювати до мудрості народу політики, президенти.

Тим часом поняття «народ» – це звичайнісінька фікція. Народ – це передусім біологічна популяція. Причому популяція неоднорідна – гетерогенна (гомогенними, однорідними бувають лише мікроби). Це вкрай диференційована маса: за влодобаннями політичними, культурними, економічними. Вона дуже легко піддається цілеспрямованій інформаційній обробці. Це розуміли ще большевики, які надзвичайно ефективно використовували всі види пропаганди для досягнення своїх цілей. Тотальну війну проти розуму з успіхом продовжили гітлерівці. Їхній досвід ефективно використовує путінська пропаганда...

Народ звикло підтримує тих, хто заперечує очевидні речі, неприємні для усвідомлення. «Мудрий народ» логікою не обтяжений, він зорієнтований впереваж на чийсь харизму; обирає очільників, керуючись незбагненими порухами душі й серця. І це при тому, що історією неодноразово доведено: коли точно не знаєш, до чого прагнеш, то неминуче опиняєшся в лайні, куди потрапити начебто й не бажав. Чи можна серйозні проблеми обговорювати з тими, хто некомпетентний у питанні і хто не ухвалює остаточне рішення?

Народ упереваж проти реформ, які зачіпають його інтереси. Йому приємніше чути популістські пропозиції та прості розв'язки. Непопулярні реформи народ сприймає вкрай неохоче. Навіть під час війни. «Мудрий народ» логікою не обтяжений, він зорієнтований впереваж на чийсь харизму; обирає очільників, керуючись незбагненими порухами душі й серця. І це при тому, що історією неодноразово доведено: коли точно не знаєш, до чого прагнеш, то неминуче опиняєшся в лайні, куди потрапити начебто й не бажав.

«Не треба забувати, що більшість, народня маса, по самій суті справи складається з людей середнього рівня, звичайних; історією ж посувають нечисленні проводирі людськості, люди з виключним хистом, герої волі і думки» (Михайло Туган-Барановський).

Принцип Парето або Закон Парето – емпіричне правило, згідно якого 80 відсотків наслідків багатьох явищ спричинені 20 відсотками причин. І діяння нинішньої Верховної Рада,

вчинки нинішніх українських парламентарії зайвий раз підтверджують правильність принципу Парето.

Парламентська опозиція у Верховній Раді України 1990–1994 рр. «Народна Рада» налічувала 98 членів – майже 22 відсотки від загальної кількості депутатів. Тож не дивно, що цій фракції багато чого вдавалося домогтися. Так, 24 серпня 1991 року більшість у Верховній Раді України була за комуністами. Голосування за Акт про проголошення Незалежності балансувало на межі зриву. Але завдяки енергійним діям парламентської опозиції за Незалежність проголосували всі депутати, крім одного.

Нинішній Верховній Раді конче бракує двадцяти відсотків патріотів-пасіонаріїв аби спрацював принцип Парето...

«Філософію нерівності» Микола Бердяєв написав влітку 1918 року. Є в ній такі рядки-застереження: *«Якщо порушена істинна ієрархія і винищена істинна аристократія, то з'являються хибні ієрархії і виникає хибна аристократія. <...> Панування чорні творить свою вибрану меншість, свій відбір кращих і сильніших у хамстві – найперших хамів, князів та магнатів хамського королівства».*

До Верховної Ради, на жаль, потрапляють не найкращі. Українські парламентарі (левова їх частка) не бояться жодних скандалів. Вони демонструють надзвичайно низьку побутову й політичну культуру. Вони не політики. Вони політикани. Вони не відчують відповідальності перед своїми виборцями, перед народом, перед державою.

Політично-підприємницька кар'єра багатьох народних обранців базується впереваж на аморальності й брехні, розкраданні суспільного добра, використанні адміністративного ресурсу та сімейних зв'язків. Депутатський мандат виконує роль заборони від кримінальної відповідальності та сприяє лобіюванню власних бізнес-інтересів. Лише лінивий не писав про участь народних обранців і високопосадовців у різноманітних скандальних аферах і оборудках – банківських, бурштинових, діамантових, митних, залізничних, автодорожних, медичних, військових тощо. Навіть в умовах війни.

«Совок» – квінтесенція «советської людини» – нікуди не щез. Чому новітні швондери і шарікови так ненавидять культуру? Пояснення просте: тому що культура не підносить їх, як усіх нормальних людей, а принижує, дає відчуття своєї нікчемності. Советський елемент зберігся.

Видатний американський будівничий, бізнесмен, меценат і український патріот Олексій Воскобойник у споминах «Повість моїх літ» ділиться своїми спостереженнями щодо ставлення до праці земляків-українців: *«Природжений український індивідуалізм перетворився в суцільне отаманство. На будівництві всі намагалися стати старшими, і кожний із старших запевняв мене, що його погляд найправильніший, хоча я того не потребував. <...> І ще одне моє спостереження щодо нашої української ментальності. Ті ж самі українці, що працювали в мене, у боса-американця працювали набагато краще, ніж американці. Такий український парадокс. Інакше це й не назвати. Тепер я твердо знаю: щоб працювати на супервідмінно, кожній групі українців треба мати над собою боса-чужинця».*

В Українській державі й поготів. «Україна – держава-трансформер, яку збирала й контролює космополітично-денациональна кланова мафія, що вибудувала в країні новітній неофеодалізм за принципом політико-економічного майорату. У цієї злочинної влади – приховане справжнє обличчя, що ховається під кількома масками, подвійне дно із вмонтованими нелегальними (нелегітимними) додатковими рушійми, механізмами та схемами управління, а шафа її уже давно переповнена потаємними скелетами, яким чим далі тим більше бракує у ній місця і які ось-ось виваляться на світ Божий» (Павло Гай-Нижник, доктор історичних наук).

Громадський діяч Олексій Толкачов переконаний, що війна в Україні є «закономірним наслідком 30 років нашої безгосподарності, нехлюйства, егоїзму, крадійкуватості, моральної деградації та гнилі». Він вважає, що проблема України

не у владі, а у самих людях. Толкачов переконаний, що в Україні токсичне соціальне середовище, а майже кожен на будь-якій роботі намагається менше працювати та більше вкрасти, тож повномасштабна війна з Росією стала «результатом нашої колективної моральної деградації».

Сон розуму і справді породжує чудовиськ – навіть під час російсько-української війни стрімко зросли статки українських бізнесменів од політики, частина народних обранців керується винятково власними інтересами, далеко не всі державні інституції керуються патріотизмом і безкомпромісністю...

Тим часом на фронті гинуть найкращі: патріоти, пасіонарії, представники нечисленної української еліти, яка могли б стати при державному кермі.

«Коли першими людьми в країні стають останні, все робиться криво, фальшиво й жахливо» (Фрідріх Ніцше). Мав рацію знаменитий філософ. Навіть обличчя парламентаріїв частенько позначені незнищеним тавром ломброзіанської дегенеративності. Зигмунд Фройд відпочивас. Куди дивився виборець?

Криза довіри до влади величезна. У вересні 2023 року українські соціологи констатували, що майже 80 відсотків українців вважають відповідальним за корупцію в уряді та воєнних адміністраціях президента Володимира Зеленського.

Напередодні його візиту до США Агенція Reuters 19 вересня 2023 року опублікувала вкрай незручну для українського президента статтю (https://www.reuters.com/world/europe/graft-accusations-dog-top-zelenskiy-aides-2023-09-19/?fbclid=IwAR2bV82KxAfhqSQc_N_oCf6tVH3lqudjY1rSPHken24d7-dlQeemCoOsD0) під заголовком «Звинувачення у корупції продовжують переслідувати топ-помічників Зеленського» («Corruption accusations continue to plague top Zelenskiy aides»). В ній були наведені непривабливі корупційні історії, так чи інакше пов'язані з високопосадовцями з найближчого оточення українського президента. У Вашингтоні Володимиру Зеленському дали чітко зрозуміти, що за кожен цент, який надходить і надходитиме до України, доведеться звітувати. Американці добре знають де, що і як шукати. Десант із 120 американських аудиторів уже приступив до роботи...

Пояснення цьому просте: репрезентувати націю, на думку Дмитра Донцова, видатного публіциста, громадсько-політичного діяча й теоретика українського націоналізму, має не «трудова інтелігенція», не «кляса хліборобів», не монопартія, лише окрема верства «луччих людей».

На жаль, еліту – «лучших» людей, для яких власні інтереси ніколи не були пріоритетнішими за долю держави, в Україні упродовж століть формували свинопаси (за Донцовим, пасивні люди, які дбають виключно про свої інтереси і ставлять їх вище за потреби держави). Частка свинопасів в Україні завжди домінувала.

Хто носій влади в Україні? Політики й політологи стверджують, що народ. Однак видатний історик Василь Ключевський дотримувався іншої думки: *«Народна воля – не джерело влади, а зброя; народ не переносить, а створює владу з готового матеріалу (особистості, класи); він не носій, а споживач влади <...> Коли щезає уряд, влада не повертається до народу, а перестає існувати і його треба знову створювати <...> Але маючи потребу у владі, народ може не вміти створити її. Як він може бути джерелом того, чого не творить, коли потрібно?».*

Як знати, може, в цих думках і справді криється відповідь на питання, чому українці ніяк не можуть обрати достойного проводу.

Чи втратили українці шанс?

«Державу не твориться в будучині,

Державу будується нині.

Це люди, на сталь перекуті в огні,

Це люди, як брили камінні...» (Олег Ольжич).

Скільки залишилось цих людей-героїв, які виборюють наш шанс на майбутнє?..

Олег К. РОМАНЧУК